

Folyóiratszemle - 1.

Valószínűleg nemcsak a magyarországi zsidók tragikus történelmi tragédiája 40. évfordulójának tudható be, hogy ebben az évben egy harminc éve nyilvánosan szinte egyáltalán nem vitatott kérdésről, a zsidók kérdéséről több munka is az olvasók kezébe került. Igaz, 1976-ban megjelent Száraz György "Egy előítélet nyomában" c. könyve. De ezt nem követték olyan publikációk, amelyek megpróbálták volna tisztázni a zsidóság különös helyzetét a magyar polgárosodásban, az antiszemitizmus és a "bűnbak-szerep" továbbélését 1945 után, azt, hogy milyen szerepe volt a magyar közéletnek a kb. 560 ezer magyarországi zsidó elhurcoltatásában, halálában, és így tovább. Tavaly óta egymás után jelentek meg zsidó visszamenlékezések, a témával foglalkozó filmek készültek, fotóalbumot adtak ki. Tavasszal jelent meg a "Zsidóság, asszimiláció, antiszemitizmus" c. tanulmánygyűjtemény; erről is ír Sükösd Mihály a Valóság 8. számában megjelent esszéjében, aminek jelentősége csupán annyi, hogy végre valaki le merete írni a zsidókkal való viszony ma feltehető kérdéseit. Az írás jelentősége persze azonnal csökken, ha a folyóirat ugyanazon számának egy másik tanulmányát elolvassuk, amelyben Kende Péter a napjainkban újra megjelenő "zsidózás" kérdését őszintén veti fel. Először is megvizsgálja, hogy vannak-e Magyarországon zsidók, tisztázni próbálja azt, hogy mi egyáltalán a zsidóság. Legfontosabb kritériumként a sorsközösség tudatát nevezi meg, majd azt vizsgálja, hogy történelmileg, szociológiailag, a tömegtájékoztatásban, a politikában és a közvéleményben hogyan jelenik meg a zsidóság. A tanulmány második részében arra keresi a választ, hogy van-e ma nálunk antiszemitizmus, és ha igen, hogyan s miért jelenik meg. A cikk végén a zsidók hovatartozásának dilemmáit fejtegeti a szerző.

Bibó István híres tanulmánya óta bárki nyúl e témához, csak történelmi, s nem faji asszimilációs alapon teheti. A zsidók kérdés vizsgálata fordítva is elvégezhető, mintegy látelvet adhatja a magyar szellemi élet zsidósághoz való viszonyulásának. Erre vállalkozik Juhász Gyula az Új Írás 7. számában megjelent tanulmányában. Juhász a "Barbár korhullám" c. írásában elfogadja Bibó azon megállapítását, miszerint "a magyar szellemi élet nagy súllyal játszott közre abban, hogy az üldözött zsidóságnak a magyar társadalomként megélt tapasztalatában" a rosszindulat, részvétlenség, kerlátoltság és gyávaság vonásai "rajzolódnak ki". A zsidótörvények ellen 1939-ben mintegy 60 értelmiségi közös nyilatkozatban emelte fel a szavát a Pesti Naplóban. De a sajtó többsége és közép-szintű tömege vagy támogatja a törvényeket, vagy nem minősítve azokat továbbra is az asszimilációt ajánlotta a zsidóságnak. Micsoda kor az, mikor egy költő, Szabó Lőrinc, azt tanácsolja barátjának, Sárközi Györgynek, miután kifejtji a német győzelem elkerülhetetlenségéről szóló gondolatait, hogy legyen öngyilkos és így kerülje el a barzalmakat?

A kérdés: ki a magyar, mai napig nem rendeződött, legelősebben, paradox módon szépirodalomba burkolva, épp a határainkon kívül élő magyarság irodalmában jelenik meg, régiótól függően hol rejtve, hol nyíltabban. Az Élet és Irodalom aug. 31-i számában olvashattuk Sütő András erdélyi író "Síkaszói fenyőforgácsok" c. írását. Ebben ír a régi idők "kötéltáncosairól", erdélyi emlékeket elevenít fel a török-hódoltság korából: "Mert a pusztá leveretése: csak kezdete a testi-lelki szenvedésnek. Az igazi feketeleves ideje akkor jön el, midőn a rohságot dicsőíteni kell, a megmentő szándékot pedig per cente magyarázni. S nem felszájúlag ám, hanem a fényes Portának felfokozott indulatával; külsőként belülről, szolgálként szabadon, gyászbán örömujjongással, béklyóban táncolva, gúzsban ugrándozva, hogy maga körül eloszlassa végleg a gyamnakvást. Amely természetesen sosem indokolatlan..."

Bárdi Nándor

Folyóiratszemle - 2.

Cs. Szabó László: a 30-40-es évek nagy esszéíró nemzedékének utolsó mohikánja. Az életút állomásai: Kolozsvár, Budapest, Párizs, Budapest, Firenze, Róma, London. Előbb az Erdélyi iskolavándorok nyomán indult el Európába, majd 1948-tól a hosszú, máig tartó emigráció következett. Életművének első fejezetében is vannak legendás művek: elsősorban a "Haza és nagyvilág" s a "Magyar néző" esszéi. S azután a számkivetés évei: a görög, a szentföldi és a római útinaplói, Illyésről szóló nagy esszéje, a "Hunok Nyugaton", a "Pokoltornác" c. prózaverskötet, s a sor folytatható: esszé- és elbeszéléskötetek, s önéletrajzi könyve: a "Hüllő árnyékban". A hazai csönd több mint harminc évig tartott a neve körül, de végre fölszakadt: kiadták válogatott esszé /Alkalem/ és elbeszéléskötetét /Közel és távol/ Magyarországon, folyóiratainkban is találkozhatunk a nevével.

Az ez évi 8-as Kortársban jelent meg "Pestis és forradalom" c. esszéje "Egy beteg század portréja" alcimmal: "Mindenfelé táguló, nyujtózó két serény arany század után válságos utódjukban, a tizennegyedikben vagyunk." Különös műfaj a Cs. Szabó-i esszé: a művelődéstörténeti tanulmány és a széppróza jön létre, de valami titkos csatornán kapcsolatban áll a verssel is, s az önéletrajssal is. Erdélyről írta ezt évtizedekkel ez előtt: "A nyelve még színezüst, a magyaré már rézzel vegyült." Ezen a színezüst nyelven írt Cs. Szabó, itt éppen a XIV. sz-ról: "...lehül a templomépítő láz, beszédes jelei ma is ott vannak a kéttornyúra tervezett székesegyházak félbehagyott, csonka, második tornyán, másfél száz évig tartó pótlásra szoruló, iszonyú rendet vág a pestis a népekben, elrettentő festménnek szaporodnak a halál diadaláról..."

Mindezt azért írtuk le, mert Cs. Szabó László az élő magyar irodalom talán legnagyobb írója. S azért, hogy figyelmeztessük az irodalom kedvelőit: a magyar folyóiratokban egyre gyakrabban publikálnak nyugati magyar szerzők - a nyári számok közül az ÉS-ben Ferdinándy György novellával, a Kortársban